

FUND OG FORSKNING

BIND 64

2025

DET KGL. BIBLIOTEK

FUND OG FORSKNING

Bind 64

2025

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 64

2025

With summaries

KØBENHAVN 2025

UDGIVET AF DET KGL. BIBLIOTEK

Det kronede monogram er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek.

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Thomas Hvid Kromann (ansvarshavende), Caroline Nyvang og Stig Roar Svenningsen

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår
'double blinded peer-review' for at kunne antages.

Billedtekst til forsidebilledet:

Marie Topsøe (1847-1894) og Augusta Fenger (1844-1931) var lærere ved Københavns kommunale skolevæsen. De boede sammen fra ca. 1886 til Topsøes død i 1894. Sammen udgav de *Sundhedslære til Skolebrug* (1886), og her er de blevet fotograferet i A. Lønborgs atelier på Østergade 15 i København. Fotografiet indgår i artiklen "Vintage vision. Brug af object detection-modeller i historiske fotografier med fokus på kvindepar" af Henrik Kragh Sørensen, Mette Kia Krabbe Meyer og Laura Søvsø Thomasen.

Grafisk tilrettelæggelse: Narayana Press

ISSN 0069-9896

HVAD ER ET FUND UDEN EN KONTEKST?

Tre forskellige slags fund fra foreningen
Kvinder i Musiks (KIMs) arkiv

AF
KATRINE WALLEVIK

“Lad os én gang for alle aflive retorikken om de ‘glemte’ kvindelige komponister.”¹ Sådan skrev musikskribent Jakob Gustav Winckler i december 2025 med en henvisning til de såkaldte *fund* af såkaldt *glemte* såkaldt *kvindelige* komponister, der hyppigt er blevet annonceret i overskrifter og avisrubrikker de senere år. Anledningen til brugen af den, ifølge Winckler kritisable, retorik er i bund og grund glædelig: Den større opmærksomhed på feltet vidner om, at der de senere år er blevet afsat midler til vigtige forskningsprojekter og nyudgivelser², der belyser dansk musikkultur og musikhistorie i forhold til kønnede tematikker, repræsentation og diversitet i kulturarvsarbejde. Og samtidig med at forskellige forskningsprojekter pibler frem, foregår der, fornuftigt nok, en diskussion om sprogudvikling i og omkring feltet. Ud over Winckler har historiker Sara Alfort i 2024 argumenteret kraftigt imod selvsamme retorik³ og både Alfort og Winckler er enige om, at “den sensationsbårne formidling”,⁴ som Winckler kalder den, kan spænde ben for det reelt banebrydende forskningsarbejde, der udføres.

Jeg arbejder selv i et nyligt bemandet forskningsprojekt med fokus på køn og kulturarv, nemlig forskningsprojektet *Skrøbelige arkiver: Foreningen*

¹ Jacob Gustav Winckler: Lad os én gang for alle aflive retorikken om de ‘glemte’ kvindelige komponister. *Seismograf*, 2025, <<https://seismograf.org/da/artikel/lad-os-en-gang-alle-aflive-retorikken-om-de-glemte-kvindelige-komponister>>. Hentet 5.3.2026.

² Eksempler er vigtige arbejder gjort af musikforskere Lisbeth Algren Jensens, Thomas Husted Kirkegaard og musikforlaget Edition S.

³ Sara Alfort: Problemet med de glemte kvinder. *Weekendavisen* 8.8.2024.

⁴ Winckler 2025.

*Kvinder i Musiks arkiv.*⁵ Her håndterer jeg sammen med specialkonsulent Anne Ørbæk Jensen og Specialsamlinger på Det Kgl. Bibliotek foreningen KIMs arkiv. Arkivet er indsamlet siden 1980 og doneret til biblioteket i 2024. Vi pakker arkivet om, gør det klar til bevaring og brug, og jeg indsamler undervejs antropologiske data i samtaler med personer fra foreningen.

I det følgende vil jeg fremhæve tre fund i arbejdet med KIMs arkiv, der er forskellige af karakter, men som samlet set kan hjælpe med at belyse spørgsmål om retorikken omkring *fund* i denne art historisk materiale, som ifølge musikforsker Thomas Husted Kirkegaard så rigtigt lider af en grundlæggende mangel på både historisk kontekst for de enkelte værker og komponister og lydlig tilstedeværelse af værkerne i vores nutidige musikpraksisser.⁶ Et dyk ned i KIMs arkiv kan belyse, hvorfor det ud over en værkorienteret og en kontekstorienteret indsats *også* er vigtigt med en indsats, der forholder sig præcist til sproget og til, hvordan dette kulturarvsmateriale fortolkes og geninstalleres som en aktiv del af vores kulturelle erindring. Selvom sproget kan forekomme som en perifer omstændighed i det i bund og grund vigtige forskningsarbejde, der udføres, håber jeg, at kendskab til KIMs arkiv kan bidrage til en større grad af sensibilitet over for den gammelkendte retorik om fund og findere, som har været med til sprogligt at vedligeholde nogle af de infrastrukturer, der præger og har præget vores erindringskulturer på kulturarvsfeltet. For: På hvilken baggrund er et fund et fund? For hvem er et fund et fund? Hvad gør fundet ved finderens og finderens ved fundet? Hvad er et fund uden en kontekst? Derudover håber jeg med denne korte artikel at foreslå måder, hvorpå KIMs arkiv kan forstås og på sigt hjælpe med at give noget af den fylde og historiske kontekst, som mangler på området, og som kan skabe baggrund for fremtidige erindringspraksisser og historieskrivning⁷, der involver kvinder, mænd og alt ind imellem og deres skabende og aktive betydning for et levet og levende dansk musikliv.

⁵ Forskningsprojektet er støttet af den nu nedlagte Kulturministeriets Forskningspulje

⁶ Thomas Husted Kirkegaard: Exhibiting the Unheard(-of). Cultural memory, cultural oblivion, and women composers, *Seismograf*, 2022. <<https://seismograf.org/da/node/19743>>. Hentet 20.3.2026.

⁷ Læs mere om forholdet mellem erindringskultur og historieskrivning i Jens Hesselagers *Musik i Danmark* (2022), Mathias Danbolts *Tropaganda* (2026) eller Kirkegaard (2022)

*Fund af originalt og ukendt materiale indsamlet af Grethe Holmen,
Inge Bruland og Tove Krag*

Hvad finder man ved første øjekast i KIMs arkiv? Arkivet rummer en bred vifte af originalt og forskelligartet materiale. Det inkluderer unikke brevvekslinger indsamlet af journalist og kulturskribent Grethe Holmen (1929-2012), som var med til at stifte foreningen (KIM) i 1980. Hun havde i sit arbejde som kulturskribent fokus på signifikante historiske kvinder. Arkivet vidner om, hvordan hun aktivt har opsoget arvinger og efterkommere af danske komponister som fx Hilda Sehested (1858-1936) og Nancy Dalberg (1881-1949). Holmen skrev en bog om Clara Schumann (1819-1996) allerede i 1970 og fik publiceret artikler om Hilda Sehested og Nancy Dalberg,⁸ men gjorde også meget anden research om fx komponisten Nanny Melbye (1830-1915), som et sted i arkivalierne bliver foreslået som "den danske Clara Schumann". Arkivet indeholder desuden meget materiale fra lektor i musikvidenskab Inge Bruland (1936-2016), blandt andet originale lydfiler med personlige interviews med 1900-tallets betydningsfulde komponister og musikere. Bruland skrev forskningsartikler og adskillige bidrag til *Kvindebiografisk Leksikon* og *Grove's New Dictionary of Women Composers*. Brulands særlig interesse for de institutionelle rammer for musikere i 1900-tallet, for orkestermusikerens arbejdsvilkår og organisering og hendes omhyggelige arbejde med at dokumentere og indsamle førstehåndsberetninger fra kunstnerne selv har sat hendes særlige fingeraftryk i arkivet og udgør, som også Holmens materiale, nærmest en samling i samlingen. Sidst, men ikke mindst, indeholder arkivet Tove Krag (1941-2020) omhyggeligt indsamlede dokumentation af kvinders musikliv siden 1980 i form af flyers, programmer, avisudklip af debatter samt alt, hvad der havde med foreningens arbejde at gøre. Krag var biblioteksleder på Det Kgl. Danske Musikkonservatoriums bibliotek fra 1971, til hun blev pensioneret i 2006. Hun indkøbte og indsamlede noder der i dag kan findes og lånes på konservatoriets bibliotek. Som biblioteksleder havde hun igennem alle år adgang til aviser, og hver dag klippede hun omhyggeligt

⁸ Grethe Holmen: Hilda Sehested og Nancy Dalberg: to danske komponister. *Forum for kvindeforskning*, årg. 6, nr. 1, 1986. Emnet er siden fornemt blevet forfulgt af Lisbeth Ahlgren Jensen, 2019.

alt, "hvad der havde at gøre med kvinder, der var aktive i musik", ud.⁹ Alt materialet blev sat i årsbaserede scrapbøger og er nu i samlingen. Som sidste overlevende af de tre, er det Krag, der med god bibliotekærisk orden¹⁰ har samlet materialerne fra Holmen og Bruland og ordnet dem sammen med sit "eget materiale" i henholdsvis 1) et årstalsindelst administrativt arkiv og 2) et alfabetisk ordnet komponistarkiv.

Samlet set rummer arkivet artefakter, som hver især er små fund, og som bærer præg af deres *findere*. Så i ordet *funds* måske mest intuitive forstand, som sjove og spændende og interessante skatte, er der i det forholdsvis lille arkiv mange forskellige fund i form af originalt og hidtil ukendt materiale. Materiale som kan og forhåbentlig vil trække ledetråde ud til mange andre arkiver af både personlig og organisatorisk karakter.

Fund af en historie om generalisering og nedprioritering af den såkaldte "kvindemusik"

Samtidig med at arkivet indeholder originalt og ukendt materiale, der illustrerer en rig historie om kvinders bidrag til dansk musikliv, tydeliggør arkivets artefakter sammen med de antropologiske fund, der fremkommer i forskningsprojektet, en historie om, hvordan musik produceret af kvinder er blevet nedvurderet og underprioriteret i genkendelige og gentagede (tale) handlinger af forskellige gatekeepers i dansk kulturliv gennem tiden. Dykker man fx ned i Krags avisudklipssamling fra 40 års anmeldelser og debatter, vil man støde på et konsistent sprogbrug fra anmeldere og eksperter, der spænder fra at være direkte nedladende til bare jævnt forsmående over for de såkaldt "kvindelige komponister". Her er et overfokus på betydningen af kunstnerens krop, kunstnerens ægteskabelige relationer og kunstnerens andre familiære forpligtelser frem for de kunstneriske præstationer. I sprogbruget i anmeldelser bliver det desuden tydeligt, hvordan der har været/er en gennemgående tendens til at sammenligne kvinder, der er kunstnere, med andre kvinder, der er kunstnere, frem for med mænd, der er kunstnere. Ved at kønne deres oeuvre som komponister (som *kvindelige* komponister)

⁹ Eget interview med Krag, 19.12.2019. Jeg interviewede Tove Krag over tre gange: 19.12.2019, 17.01.2020 og 31.01.2020.

¹⁰ Med stor hjælp fra andre medlemmer i foreningen som for eksempel harpenist Karen Englund, fløjtenist og bibliotekar Jette Nicolaisen og accordeonist Marie Wärme m.fl.

er vidt forskellige komponister med vidt forskelligartede baggrunde og kunstneriske praksisser blevet sat i en kategori for sig, der har betonet kunstnerens krop og køn frem for kunstens kvaliteter og nuancer. Mænds kunst er blevet ophøjet og forstået i mangefacetterede kunstneriske termer og har meget sjældent haft mandekunstnerens krop som omdrejningspunkt for reception og formidling. Formålet med udklipssamlingen var fra Krag's side at skabe en samlet dokumentation for denne "chauvinisme", som hun kaldte det: "så klippede jeg ud alle de *ekstremt* chauvinistiske artikler, der var om det at have en kvinde i spidsen. Det er jo et virkeligt stykke historie."¹¹

Det generaliserende sprogbrug og den kulturelt indlejrede formindskelse og nedvurdering af kvinders kunst som "kvindelig" har resulteret i ublu overraskelse og forundring hos selv fagpersoner over kvaliteten af materialet, når de – bl.a. gennem KIMs arbejde – endelig har fået mulighed for at stifte bekendtskab med musik skrevet af kvinder. Krag refererer fx til en episode i radioen, hvor en anerkendt musikjournalist, da mikrofonen var slukket, udbrød: "men det er jo GODT?!" efter at Krag havde præsenteret ham for et stykke musik. En kropslig gestus og en retorik, der (om end positivt ment) var provokerende for Krag.¹² Situationen vidnede for Krag om en genkendelig privilegeret uvidenhed blandt gatekeepere, der både etablerede en forforståelse af kvinders kunst som dårlig OG i situationen reetablerede et magthierarki for, hvem der har retten til at definere, hvad der "jo er godt". Denne subtile og ofte ubevidste form for mikroaggression fremstår – ud fra samtaler med både Krag og de andre medlemmer af foreningen og i foreningens interne diskussioner i brevvekslinger og mødereferater – som hverdagskost i foreningens 40 år lange liv.

Underkendelse af kvinders kompositioner og virke i musiklivet og tidligere nedvurdering af materialets betydning for dansk kulturarv har været afspejlet i en mangel på institutionel opbakning, hvilket har haft håndgribelige konsekvenser for mængden af bevaret materiale i KIMs arkiv. Foreningen KIM har aldrig haft finansiering og mistede sin institutionelle tilknytning, da arkivets hovedsamlere gik på pension fra deres stillinger som henholdsvis lektor ved universitetet og leder af konservatoriets bibliotek. Arkivet måtte her flytte fra Københavns Universitet og Det Kongelige Danske Musikkonservatorium, som ikke ønskede at

¹¹ Eget interview med Krag, 19.12.2019.

¹² Eget interview med Krag, 17.01.2020.

overtage materialet. Arkivet blev i en årrække hjemløst og blev derfor opbevaret hos privatpersoner tilknyttet foreningen. De mange skift og flytninger samt vejrfænomener som store regnskyl og oversvømmede kældre resulterede i betydelige tab af arkivalier, indtil arkivet kom ind i Kvindernes Bygning, hvor foreningen fik kontorplads i 2013. Selvom arkivet er betydeligt, er der tydelige huller og mangler.

Forfaldshistorien om, hvordan dette kulturarvsmateriale har lidt store tab ved at undergå kulturel marginalisering, er vigtig at have en fornemmelse for. Kvinders bidrag til musikhistorien er ikke – ups og hovsa – blevet glemt, for nu at blive – wow – fundet af særligt dygtige og opmærksomme findere. Det er en historie om kulturarvsmateriale, der har undergået systematisk og infrastrukturel nedvurdering og underprioritering. Et af redskaberne i de ofte usynlige og kulturelt indgroede marginaliseringsmekanismer har blandt andet være at benytte retoriske strategier, der samtidig med at fremhæve “det kvindelige” har *usynliggjort* kvinders kunstneriske kompetencer og kvaliteter og deres betydning som aktører i dansk kulturliv.

Fund af historier om et omfattende kollektivt (huske)arbejde i et historierigt felt

På samme tid som arkivet indeholder tydelige aftryk af strukturel modstand og friktion fra store dele af det officielle kulturliv, finder man i arkivet rig dokumentation for, hvordan der på trods af dette *er* blevet husket og overleveret og skabt og fundet på og tænkt kreativt i dette forskelligartede felt af komponister og musikere, som var kvinder. I mit næstsidste interview med Krag udtaler hun, at: “de [omverdenen] skal simpelthen konfronteres med, at der er en historie, at hverken kvinders musik eller spørgsmålet om kvinder i musik er historieløst!”¹³ Det sidste fund, jeg i denne omgang vil fremhæve, berører brugen af ord som *fund* og *glemte* og den eventuelt implicite antagelse, som Krag refererer til i ovenstående citat, at disse fund bliver fundet på baggrund af et hidtil historieløst felt: KIMs arkiv bugner af indsamlet historie og af generationers pionerarbejde med historieindsamling og indeholder historier, som både allerede er skrevet, og som mangler at blive skrevet. Karakteristisk for det historiarbejde, som arkivet vidner om, er, at det har været ustøttet og drevet frem af ildsjæle og pionerer. Til eksempel indeholder

¹³ Eget interview med Krag, 17.01.2020

arkivet fine specialer og dygtige specialeskrivere,¹⁴ hvor meget få er blevet ophøjet til ph.d.-niveau. Det ofte ubetalte grund(forsknings) arbejde, som ligger i arkivet, er godt, og det er vigtigt at kende til (og kreditere) i de frempibende bemidlede forskningsprojekter.

Ud over arkivets store mængder af musikhistorisk research og fund i ordets umiddelbare forstand som beskrevet i begyndelsen vidner selve arkivets eksistens og liv (som kan læses i de årlige aktivitetsprotokoller, korrespondancer og interne dokumenter) også om en vigtig historie: historien om, hvordan foreninger som KIM (og lignede foreninger, som har eksisteret sideløbende eller før eller siden) har været omdrejningspunkt for fællesskaber fyldt med humor, kreativitet, solidaritet og frirum til kreativ, kunstnerisk udfoldelse og ikke mindst stor kunst. Arkivet er fyldt med dokumentation og historier om og fra store festivaler, events og arrangementer (Kulturby 96, Nordisk Forum 88 og 94, FN's kvindekongresser). Værker er bestilt og skrevet, store orkestre er blevet sammensat, og der er skabt musikalske møder på tværs af både de nordiske lande, Europa og resten af verden.

Sidst, men ikke mindst, er den helt nære historie om foreningen KIM og den kollektivism, den solidaritet og det fællesskab, der har omspundet medlemmernes daglige arbejde i foreningen, en vigtig historie i sig selv. Arkivet rummer en foreningshistorie i kraft af udvekslinger, diskussioner, forskellige tematikker og ikke mindst et utal af mennesker – typisk en kombination af københavnsbaserede musikvidenskabsfolk, konservatoriefolk, musikbibliotekarer og udøvende kunstnere – der gennem tiden har engageret sig og bidraget til arbejdet. Det er historien om materialer, der er gået fra hånd til hånd, er blevet vogtet over og passet på af frivillige gennem tiden, med forhåbninger om, at disse materialer en dag vil blive bearbejdet og få deres retmæssige status i vores sociale erindringspraksisser og i musikhistorien. OG det er historien om at arbejde for en sag, som led i et historisk kollektiv af kvinder og kønsminoriserede, der har lagt et langstrakt arbejde i at bevare kvinders vigtige bidrag til dansk musikkultur. Samtidig er det historien om anderledes visioner for et musikområde, der frem for kanonisering

¹⁴ Der er skrevet mange specialer med Bruland som vejleder. Disse specialer er ikke en del af arkivet på Det Kgl. Bibliotek, men ligger stadig hos foreningen Kvinder i Musik (samt enkelte på DKDM) og kan også findes på Det Kgl. Bibliotek. Forskningsprojektet Skrøbelige Arkiver sigter mod at få skabt en registrant over disse specialer og at få skabt adgang til dem.

og fremhævelse af enkeltstående præstationer har ønsket at bygge på inkluderende og kollektiv tænkning. Arkivet vidner således på flere niveauer om, at “hverken kvinders musik eller *spørgsmålet* om kvinder i musik er historieløst”, som Krag udtrykker det ovenfor. Arkivet åbner muligheder for andre former for historieskrivning og for at fortælle nye musikhistorier, rundt om den kanontænkning vi allerede kender.

KIMs huskearbejde

Jeg håber, at det hurtige trefoldige dyk ned i arkivet kan fordre en mere reflekteret brug af den sensationsprægede retorik om de såkaldt *glemte kvindelige komponister*: Glemte af hvem? Et kig i KIMs arkiv vil altid minde om, at der er gjort et omstændeligt huske- og bevaringsarbejde i foreninger som denne, og at det kulturhistoriske materiale ofte ikke er *glemt*, men har levet et langt liv under dårlige vilkår. Fundet for og af hvem? På grundlag af dette huskearbejde og kulturarvsmaterialets marginaliseringshistorie er det vanskeligt ikke at se en lurende fare i retorikken om *fund*, der bringer mindelser om rejsningen af statuer af hvide koloniherrer som *findere* af ‘nyt’ land, skrivere af en ‘ny’ historie, upåagtet lokale befolkningers tilstedeværelse og praksisser. Ligesådan vidner arkivet om, hvordan generaliseringer og kategoriseringer af *kvindelige komponister* er intetsigende og hverken har været til materialets eller komponisternes fordel. Ord som *glemte* og *fund* og *kvindelige* peger således mere på de eksisterende skæve og mangelfulde musik (videnskabs) praksisser, vi har praktiseret og praktiserer, og den kontekst, som disse kulturskatte har måttet eksistere i, end på meget andet.

Kvinders huskearbejde – på trods af dårlige strukturelle vilkår – er vigtigt at kende til, huske på og kreditere i forsknings- og formidlingsarbejdet omkring kvinders vigtige bidrag til dansk musikkultur, og det nuværende og fremtidige arbejde i feltet fordrer en sensibilitet over for materialet og en bevidsthed om dets historiske tilblivelses- og bevaringsvilkår. Det kan KIMs arkiv bidrage til. Ligesom arkivet er en påmindelse om, at der foran os ligger en kæmpe opgave i med udgangspunkt i bl.a. dette arkiv at få skrevet de mangefacetterede og forskellige historiske kontekster frem, som i et langstrakt perspektiv giver mening for dette materiale. Det er forskningens opgave at udvide og nuancere fundenes historiske rammer og kontekster frem for at reducere disse fund til at passe ind i gammelkendte og af og til sensationsdrevne erindringsmønstre. En sådan nuancering af og sensibilitet over for gammelkendt

retorik kan KIMs arkiv være behjælpelig med, samtidig med at arkivet frembringer nyt materiale og nye indfaldsvinkler til at udvide vores eksisterende musikhistoriske kontekster og erindringskulturer.

Kirkegaard har ret, når han pointerer, hvordan både historisk kontekst og sonisk tilstedeværelse af materialet er nødvendigt. Jeg vil foreslå en tredje nødvendig komponent, nemlig antropologisk sensibilitet omkring nutidens reartikuleringer af materialerne og på, hvordan vi – gennem talehandlinger, retoriske strategier og bevidsthed om ikke bare, hvad vi gør, men hvad det, vi gør, *gør* – skriver en ny og bedre musikhistorie, der ikke blot *inkluderer* kvinder og kønsminoriserede, men lader sig farve og forme af deres vigtige bidrag til musikkultur og musikhistorie.

